

Katri Himanen

Metsäntutkimuksen ensiaskeleet – menneitä ja nykyisiä käsityksiä koivusta

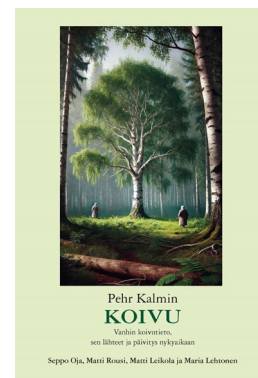
Himanen K. (2025). Metsäntutkimuksen ensiaskeleet – menneitä ja nykyisiä käsityksiä koivusta. Metsätieteen aikakauskirja 2025-25004. Kirjallisuutta. 2 s. <https://doi.org/10.14214/ma.25004>

Yhteystiedot Luonnonvarakeskus, Suonenjoki

Sähköposti katri.himanen@luke.fi

Hyväksytty 4.7.2025

Oja S., Rousi M., Leikola M. & Lehtonen M. (2024). Pehr Kalmin koivu: vanhin koivutieto, sen lähteet ja päivitys nykyaikaan. Faros-kustannus Oy. 250 s. ISBN-13: 9789527442081.

Viime vuoden puolella julkaistiin harvinaislaatuinen teos *Pehr Kalmin koivu: vanhin koivutieto, sen lähteet ja päivitys nykyaikaan*. Teoksen ovat laatineet Metsäntutkimuslaitoksen eläkkeellä oleva tieteellisten julkaisujen toimittaja Seppo Oja, pitkään koivuja tutkinut, eläkkeellä oleva erikoistutkija Matti Rousi, Helsingin yliopiston metsänhoitotieteen professori emeritus Matti Leikola sekä Kotimaisten kielten keskuksen vanhan kirjasuomen sanakirjan päätoimittaja Maria Lehtonen. Kirja alkaa vuodelta 1759 olevan, Turun Akatemiassa ruotsiksi julkaistun koivuaiheisen opinnäytetyön *Taloudellinen kuvaus koivun ominaisuuksista ja hyödyistä kansantaloudessa* suomennoksella ja jatkuu sen lähdeosteiden esittelyllä. Edelleen kuvataan kiinnostavasti aikakauden yliopistomaailman ja opinnäytteiden luonnetta ja lopuksi peilataan kirjoituksen sisältöä nykytietoon.

Pehr Kalmin koivu valistaa lukijaa, kuinka akateemisiksi väitöskirjoiksi kutsuttiin 1700-luvulla monen tasoisia tekstejä. Käsittelyssä oleva koivuväitös oli niin sanottu pro exercitio -kirjoitelma, karkeasti ehkä nykyistä kandidaatin tutkielmaa vastaava julkaisu. Erikoista on, että tuohon aikaan ei tehty selkeää eroa opinnäytetyön jättävän opiskelijan ja väitöksen ohjaajan työpanosten välillä. *Taloudellinen kuvaus koivun ominaisuuksista ja hyödyistä kansantaloudessa* on myöhemmin maisteriksi valmistuneen Johan Grundbergin opinnäytetyö, mutta luultavasti häntä

enemmän sen ohjanneen professori Pehr Kalmin hengentuote. Kalm oli aikansa huipputiedemiehiä Ruotsi-Suomessa ja siten hänen käsityksensä puulajeistamme ja metsistä tarjoaa merkityksellisen kuvan aikakauden oppineisuuden tasosta.

Ei ole yllättävää, että 1700-luvulla luonnosta suoraan riippuvaisessa maailmassa koivun, erityisesti sen puuaineksen, moninaiset ominaisuudet ja käyttötarkoitukset olivat tunnettuja. Vaikka kasvisystematiikka oli juuri ottanut suuria hyppäyksiä Kalmin opettajan Carl von Linnén johdolla, raudus- ja hieskoivu miellettiin yhdeksi lajiksi. Opinnäyte tietää kuitenkin kertoa suomalaisesta Rauvus-Koivu-termistä, joka kuvaa tietynlaisia koivupuita. Nykykatsannossa kehnoita tietous on ollut koivun lääkinnällisistä ominaisuuksista, mikä kuitenkin kertoo enemmän lääketieteen kuin koivutiedon kehittymättömyydestä.

Teoksen ansiona on kotimaisen akateemisen maailman varhaisvaiheiden verevä esittely ja taustoitus. Hyödyn aikakaudella valtakunnan vaurastuminen oli myös tieteellisen tiedon tuottamisessa keskeinen tavoite ja tutkimuksen merkitys oli siinä, kuinka se auttoi ihmistä ymmärtämään ja hallitsemaan luontoa. Tieteenhistorian ja akateemisen aatemaailman erilaiset vaiheet tuntuvat unohtuvan nykyisessä historiattomassa metsäkeskustelussa, joten kirja muistuttaa tarpeellisesti näistä. Mieleen nousee myös ajatus, ovatko nykyiset yliopistojen planetaarisen hyvinvoinnin tai elinkeinoelämän palvelemisen teesit sen paremmin aikaa kestäviä.

Kun kirjan perusajatus on faktojen tarkistus, lienee luvallista halkoa hieman hiuksia. Kirjassa esitetään, että koivun ja ohran siementen tuleentumiselle vaadittavaa 800 d.d. lämpösummaa ei kylminä vuosina saavutettaisi lainkaan Jyväskylän korkeudella. Ilmatieteenlaitoksen tietojen mukaan poikkeuksellisen kylmänä kesänä 1987 lämpösumma jäi kaupungissa 897 astevuorokautteen, kun tavallisesti Keski-Suomessa lämpösummakertymä on 1100–1300 d.d. Koivun siemenissä on heti varisemisen jälkeen niin sanottu primäärihorros, minkä vuoksi ne vaativat syksyllä korkean lämpötilan itääkseen. Toisin kuin kirjassa kerrotaan, koivun siemen ei siten tyypillisesti idä myöhään syksyllä kevään lisäksi. Suomessa ei tietävästi ole ollut kirjan mainitsemaa Kasvintarkastuslaitosta, vaan tarkastukset kuuluivat aikanaan Kasvintuotannon tarkastuskeskukselle, joka on sittemmin sulautunut Eviraan ja edelleen nykyiseen Ruokavirastoon.

Kirja on helppolukuinen, jopa hauska. Useat lähdeviiteluettelot ja pitkähköt kuvatekstit katkovat hieman lukemista, mutta rakenne on puolustettavissa. Jos Pehr Kalm ja hänen ansionsa eivät ole tuttuja, tarkempaa taustoitusta joutuu odottamaan melko pitkälle kirjaan. Kauneusvirheineenkin kirja kuuluu jokaisen metsäntutkijan ja koivunkasvattajan kirjastoon.